

УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКОВОЇ РОЗВІДКИ СИЛ ОБОРОНИ ФІНЛЯНДІЇ: ДІЯЛЬНІСТЬ У НОВИХ ПРАВОВИХ УМОВАХ

В. О. Паливода, головний консультант відділу нових викликів
центру зовнішньополітичних досліджень НІСД

Дотримуючись принципів демократичного суспільства та наслідуючи приклад інших країн-членів Євросоюзу, на початку травня 2021 р. Управління військової розвідки (далі – УВР) Сил оборони Фінляндії оприлюднило перший в історії огляд про свою діяльність.

УВР створене у травні 2014 р. шляхом об'єднання Центру військової розвідки, Дослідницького центру зв'язку (радіоелектронна та фоторозвідка) і контррозвідувальних підрозділів, підпорядкованих Відділу розвідки Командування Сил оборони.

На відміну від щорічних звітів, які протягом довшого часу публікують спеціальні служби країн-членів ЄС і НАТО, огляд УВР описує повноваження, завдання та можливості військової розвідки, а також вплив нового профільного законодавства на її функціонування.

У квітні 2019 р. у Фінляндії був прийнятий закон «Про військову розвідку», робота над яким тривала майже 6 років. До його прийняття у країні не існувало єдиної нормативно-правової бази, яка регламентувала організацію та ведення розвідувальної діяльності. Особливістю нового законодавчого акту є те, що його положення регулюють не лише діяльність УВР, але й істотно розширюють повноваження і можливості щодо збору розвідувальної інформації (як на території Фінляндії, так і за її межами) для Служби безпеки і розвідки¹. У лютому 2019 р. набув чинності закон «Про нагляд за збором розвідувальних даних», відповідно до положень якого у складі парламенту був створений Комітет з нагляду за розвідкою, а також введена посада Омбудсмена у справах розвідки, який діє як автономний та незалежний орган.

У передмові до огляду керівник УВР контр-адмірал Юха Вауконен зазначив, що фінська військова розвідка протягом своєї понад сторічної історії діяла в умовах цілковитої секретності.

¹ Колишня назва – Поліція безпеки (SUPO).

Ю. Вауконен, 30.07.1962 р.н., у 1986 р. закінчив Військову академію. Проходив службу на різних посадах у підрозділах ВМС, брав участь у миротворчих місіях в Афганістані. У 2002-2005 рр. – заступник аташе з питань оборони при Посольстві Фінляндії у Німеччині (за сумісництвом – у Чехії та Словаччині). У 2013-2016 рр. очолював штаб ВМС. У 2016-2020 рр. – постійний військовий представник Сил оборони Фінляндії при НАТО та Військовому комітеті Європейського Союзу. У січні 2021 р. призначений керівником УВР.

Такі умови сприяли захисту організації від розвідувального проникнення з боку спецслужб іноземних держав та безпеці її співробітників. З початком нинішнього тисячоліття недовга «відлига» у міжнародній політиці після закінчення «холодної війни» почала змінюватися на жорстку і зростаючу конкуренцію між ключовими державами, що не може не впливати безпекове середовище Фінляндії. Такі обставини стали підставою для вдосконалення національних розвідувальних можливостей з метою упереджувального виявлення загроз та використання розвідувальної інформації як основи для прийняття політичних рішень. Схвалення парламентом профільного законодавства помітно покращило умови для діяльності УВР, **створило разом зі Службою безпеки і розвідки розвідувальне співтовариство**, подібне до тих, що існують в інших західних країнах, чітко визначило принципи політичного керівництва та системи всеохоплюючого контролю. Необхідність контррозвідувального захисту УВР залишається актуальною і нині, оскільки активність розвідувальних служб іноземних держав у Фінляндії та сусідніх регіонах повернулася на рівень часів «холодної війни». Прийняті нещодавно профільні законодавчі акти надали фінській військовій розвідці нові повноваження та можливості, одночасно зробивши її більш публічною. Зважаючи на це, керівництво країни вирішило «відкрити» УВР для суспільства.

Характеризуючи безпекове середовище Фінляндії, автори огляду звертають увагу на зростаючу політичну конфронтацію. Вона проявляється у **здатності та готовності держав чи коаліцій застосовувати у разі потреби збройні сили на території іншої країни**, якщо вони вважатимуть це необхідним для захисту своїх ключових інтересів (як, наприклад, це робить Росія у регіоні Балтійського моря).

Зі зрозумілих причин (особливі політичні відносини протягом багатьох років та спільний кордон протяжністю у 1271 км), **Російській Федерації у документі відведено особливе місце**².

² Цікавим є той факт, що керівником УВР у 2007-2013 рр. був контр-адмірал Георгій Алафузофф, нащадок російського мільонера Івана Алафузова, родина якого у 1917 р. емігрувала до Фінляндії. Г. Алафузов після закінчення Військової академії проходив службу на різних посадах у підрозділах ВМС, з 1989 р. – співробітник Відділу розвідки Генерального штабу Сил оборони (спеціалізувався по Польщі та Угорщині). У 1997-1999 рр. навчався у **Військовій академії Генерального штабу ЗС РФ, яку закінчив із відзнакою**. У 2008 р., перебуваючи на посаді керівника УВР, він наполягав на тому, що зближення Фінляндії з НАТО не просто некорисне, воно призведе до зниження обороноздатності його країни. У 2013-2016 рр. – **директор Управління розвідки Військового штабу ЄС**. У квітні

Росія згадується в огляді частіше за інші країни (вісім разів). Північноатлантичний альянс, зближення Фінляндії з яким повоюються у Кремлі, згадано лише один раз.

Аналітики УВР відзначають, що, не дивлячись на пандемію COVID-19, у 2020 р. у сусідніх з Фінляндією районах продовжувалася активна військова діяльність РФ, включно з навчаннями, польотами стратегічних бомбардувальників і розгортанням військово-морських сил. ***Росія все сильніше прагне досягти ефекту несподіваності під час цих навчань, що ускладнює їхню прогнозованість.*** Намагаючись сприяти реалізації своїх інтересів військовими засобами в Арктичному регіоні, Москва на початку 2021 р. створила п'ятий військовий округ на базі Північного флоту. Оскільки військово-стратегічне значення регіону Балтійського моря продовжувало зростати, Російська Федерація розмістила по сусідству з Фінляндією більш потужні та технологічно вдосконалені системи озброєнь, а також підвищила стан боєготовності своїх збройних сил та покращила власні можливості проєкції сили³.

Слід зауважити, що в цілому положення огляду, що стосуються РФ, ***витримані в досить стриманому тоні і не містять жорсткої критики на її адресу.***

У документі, підготовленому в УВР, розкривається також структура системи військової розвідки Фінляндії, яка принципово не відрізняється від аналогічних систем у більшості країн-членів ЄС і НАТО.

2014 р., коментуючи події на сході України, Г. Алафузофф заявив, що ***не вірить у присутність там російських регулярних військ.*** На його думку, захоплення адміністративних будівель відбувалося, в основному, силами місцевих жителів, незадоволених ситуацією в країні. Наприкінці 2017 р. Г. Алафузофф проходив як підозрюваний у справі про ***розголошення секретних даних про воєнну розвідку, зокрема таких, що стосувалися Росії*** (справу пізніше закрили).

³ Проєкція сили – спроможність держави застосовувати військову силу, швидко та ефективно розміщувати і утримувати її поза своєю територією.

